
Erkki J. Hollo (toim. / ed.)

Kansallinen oikeus ja
liittovaltioistuva Eurooppa

National Law and
Europeanisation

Toimituskunta / Editorial Board

Mika Hemmo
Erkki J. Hollo
Pia Letto-Vanamo

Tilausosoite / Publisher & orders

Suomalainen Lakimiesyhdistys
Kasarmikatu 23 A 17
00130 Helsinki
p. (09) 6120 300, f. (09) 604 668
sly@lakimies.org
www.lakimies.org

Kannen suunnittelu / Cover: Heikki Kalliomaa

Kannen kuva / Cover picture: Perry-Castañeda Library Map Collection,
University of Texas, Austin, Texas, USA.

© Suomalainen Lakimiesyhdistys, the authors and other copyright holders

ISSN-L 1458-0446

ISSN 1458-0446

ISBN 978-951-855-288-1

Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski 2009

Sisällys

Lukijalle / Preface	VII
<i>Erkki J. Hollo</i> : Opening Speech	IX
<i>R. C. Van Caenegem</i> : Historical Considerations on the Role of Judges in Europe and America	1
<i>Aulis Aarnio</i> : In the Footsteps of the New Rhetoric	15
<i>Maarit Jänterä-Jareborg</i> : Family Law in the European Judicial Space – Concerns Regarding Nation-State’s Autonomy and Legal Coherence ..	29
<i>Iain Cameron</i> : The Influence of European Human Rights Law on National Law	63
<i>John A. E. Vervaele</i> : Fundamental Rights in the European Space for Freedom, Security and Justice: The Prætorian <i>ne bis in idem</i> Principle of the Court of Justice	85

KULTTUURI, KIELI JA HISTORIA CULTURE, LANGUAGE AND HISTORY

<i>Heikki E. S. Mattila</i> : Oikeusviestinnän näkökulmia	114
<i>Antero Jyränki</i> : Oikeuden ja kielen suhde	122
<i>Ulla Tiililä</i> : Oikeuskielen ja yleiskielen suhde: viisi näkökulmaa	130
<i>Virpi Harju</i> : Oikeuden sanaton kieli	146

EUROOPPALAISTUVA SIVIILIOIKEUS EUROPEANISATION OF CIVIL LAW

<i>Jarno Tepora</i> : Eurooppalaistuva siviilioikeus	160
<i>Juha Karhu</i> : Suomalaisen siviilioikeuden tila ja tulevaisuus – pohjoismainen tausta ja eurooppalaiset haasteet	164
<i>Jaana Norio-Timonen</i> : Tutkija eurooppalaisena lainsäätäjänä	176
<i>Eva Tammi-Salminen</i> : Eurooppalaistuvan esineoikeuden haasteet	188
<i>Jukka Mähönen</i> : Eurooppalainen yritys oikeus globalisaation puristuksessa	202

OIKEUSTURVA JA HALLINTO
LEGAL PROTECTION AND ADMINISTRATION

<i>Pekka Vihervuori</i> : Human Rights and the Procedural Autonomy of National Decision-Making: Starting Points for the Theme	215
<i>Matti Pellonpää</i> : Euroopan ihmisoikeussopimuksen hallintomenettelylle ja lainkäytölle asettamat vaatimukset ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa	218
<i>Laura Ervo</i> : Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja kansallinen päätösvalta	238
<i>Eija Siitari-Vanne</i> : Oikeudenmukainen oikeudenkäynti – tehokkuus hallinnon ja hallintolainkäytön välisenä työnjakona	256
<i>Samuli Miettinen</i> : European Criminal Law in National Courts: The Application of Limits to Direct and Indirect Effect	270

YMPÄRISTÖ JA YHTEISKUNTA
ENVIRONMENT AND SOCIETY

<i>Erkki J. Hollo</i> : Man, Environment and Law – Thoughts of Balance and Communication	287
<i>Thilo Marauhn</i> : Environment and Society -aiheesta tulossa	303
Kirjoittajat – Authors	319
Ohjelma – Programme	321

Eurooppalaistuva siviilioikeus

Eurooppalaistuva siviilioikeus aiheena haastaa tutkimaan teemaa useasta lähtökohdasta. Ensinnäkin on aiheellista tarkastella siviilioikeuden ja eurooppalaistumisen suhdetta. Missä määrin siviilioikeudelliset kysymykset ovat olleet ja ovat agendalla pyrittäessä yhtenäistämään tai sovittamaan yhteen kansallisia oikeusjärjestyksiä Euroopan unionin lainsäädäntö- ja tai tuomioistuintoiminnan kautta. Voidaan todeta, että siviilioikeuden eri osaluilla harmonisointipyrkimykset kulkevat eri tahtiin.

Toisaalta oikeustiede on sinänsä ollut eurooppalaista ja laajemmaltikin yhteistä kansainvälistä ”pääomaa” jo paljon ennen Euroopan unionin piirissä tapahtunutta ja tapahtuvaa kehitystä. Niinpä Euroopassa eri aikoihin esiintyneet metodiset suuntauksat ja kansallisen lainsäätäjän valinnat ovat vaikuttaneet ja yhä vaikuttavat siihen, ettei ole olemassa yhtenäistä eurooppalaista oikeudellista doktriinia tai oikeuskulttuuria. Keskeisenä haasteena ovat ennen kaikkea oikeudellisen ajattelutavan oikeuskulttuuriset erot eri kansallisvaltioissa. Tällaisia eroja on sekä mannermaisen ja common law -järjestelmän välillä että myös mannermaisen ja pohjoismaisen järjestelmän välillä.

Toiseksi on syytä kysyä, mitä aito eurooppalaistuminen on tai mitä se voisi tai sen pitäisi olla. Ymmärretäänkö eurooppalaistumisella vain Euroopan unionin instituutioiden harjoittamaa lainsäädännön yhdensuuntaistamista esimerkiksi julkaisemalla komission ”vihreitä kirjoja” eri lainsäädäntöhankkeista ja direktiivien antamisella kansallisen lainsäädännön harmonisointiohjausta Euroopan unionin valtioissa. Todellinen eurooppalaistuminen voidaan nähdä vuorovaikutteisuuksena ja yleisenä lähentymisenä eri tasoilla. Niinpä oikeudellisen, taloudellisen ja muun yhteiskunnallisen kanssakäymisen johdosta tapahtunee luonnollisena seurauksena myös oikeuskulttuurista yhtenäistymistä. Tämä kehitys edellyttää, että on riittävää tietoa toisesta oikeuskulttuurista ja taitoa vieraiden oikeudellisten kielten ymmärtämiseen.

Edellä kuvattua kehitystä edistävät osaltaan erilaisten akateemisten ryhmien perustamiset tutkimaan ja jäsentämään eurooppalaista siviilioikeutta. Näille ryhmille on ollut ominaista laajojen akateemisten tutkijoiden verkostojen luominen. Näistä mainittakoon Ole Landon johtama ryhmä, jonka kohteena on ollut eurooppalaisen sopimusoikeuden perusteet ja kaksi vahingonkorvausta käsittelevää työryhmää. Verkostoon kuuluu yli 100 tutkijaa. Meiltä Suomesta verkoston eri osa-alueita koskevissa hankkeissa on ollut mukana professori Lena Sisula-Tulokas, professori Thomas Wilhelmsson ja professori Jaana Norio-Timonen.

Siviilioikeuden monenlaiset ajankohtaiset yhtenäistämishankkeet Euroopan unionissa ovat tuoneet esille pohjoismaisen varallisuus oikeudellisen ajattelun ajankohtaisia haasteita. Professori *Juha Karhu* esitelmässään ”Suomen siviilioikeuden tila ja tulevaisuus – pohjoismainen tausta ja eurooppalaiset haasteet” tarkastelee kolmea tärkeää yhteistä ja yhdistävää aihetta pohjoismaisessa varallisuus oikeudessa: subjektiiviset oikeudet, käsitelmäritelmät ja ”aidosti kiistanalaiset perusasiat”. Karhu tähdentää, että pienenä oikeuskulttuurina on hyvä olla mukana yhtenäistämishankkeissa, koska tällöin meitä ainakin kuullaan. Toisaalta hyvä itseymmärrys omasta perinteestämme on tärkeää, jotta osaisimme käyttää niitä mahdollisuuksia, joita eurooppalainen oikeuskehitys on avannut ja avaa esimerkiksi siviilioikeutta yhdistävien oikeusperiaatteiden kautta.

Professori *Jaana Norio-Timonen* esitelmässään ”Tutkija eurooppalaisena lainsäätäjänä” valottaa puolestaan niitä useita akateemisia ryhmiä verkostoinen, joita on perustettu selvittämään ja jäsentämään eurooppalaista siviilioikeuden laajaa kenttää. Hän itse on saanut olla mukana eurooppalaista vakuutus sopimusta koskevassa hankkeessa, jossa tavoitteena on ollut esittää yhteinen viitekehys vakuutus sopimuksen alalta. Vaihtoehtoisia keinoja on, miten asiassa voidaan edetä tästä eteenpäin: asetus vai direktiivit ja niiden implementointi vai valinnainen normi, joka joko otetaan tai ei oteta käyttöön.

Professori *Eva Tammi-Salminen* esitelmässään ”Eurooppalaistuvan esineoikeuden haasteet” selvittää esineoikeuden eurooppalaistumisen keskeisenä haasteena oikeudellisen argumentointitavan oikeuskulttuurisia eroja. Ero näkyy edelleen esimerkiksi esineoikeuden keskeisen käsitteen omistusoikeuden merkityksessä ja roolissa oikeudellisessa argumentaatiossa. Ensi vaikutelma on, että mannermainen konstruktiivinen lähestymistapa ja pohjoismainen analyttinen lähestymistapa eroavat suuresti toisistaan. Todellisuudessa käytännön tasolla dogmaattisista lähtökohdista joka tapauk-

sessä joustetaan ja erot eivät olekaan niin suuret. Tarvitaan vuorovaikutteista keskustelua ja taustojen ymmärtämistä silmällä pitäen muun muassa systeemiin liittyviä eroja. Tammi-Salminen toteaa, että yhteisen eurooppalaisen esineoikeuden ydin voidaan jäsentää nimenomaan löytämällä järjestelmille yhteiset kantavat periaatteet, kuten esimerkiksi esineoikeudellinen tyyppipakko. Tällöin keskustelu näistä periaatteiden takana olevista tavoitteista ja arvoista paremmin kuin pohjaaminen käsitteellisiin eroihin on yksi niistä lähtökohdista, joiden pohjalta eurooppalaisen esineoikeuden perusteita voidaan rakentaa.

Professori *Jukka Mähönen* esitelmässään ”Eurooppalainen yritysoikeus globalisaation puristuksessa” tuo eteemme laajan osakeyhtiötä koskevan kehityskaaren sitoen tämän yritysmuodon kehityksen mielenkiintoisella tavalla yleiseen yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen kehitykseen Suomessa, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti. Kehityskulussa voidaan nähdä ja osoittaa erilaisten arvojen ja tavoitteiden painotukset ja niiden huomioonottaminen. Kyse on kaiken kaikkiaan yhden yritysmuodon valtaisasta menestystarinasta, jossa yhdentymiskehitys on viety pitkälle eri kansallisvaltioissa. Tätä kehitystä on vauhdittanut osakeyhtiölle yritysmuotona asetettu selkeä tavoite taloudellisena toimijana ja juridisena yksikkönä.